MỘT SỐ NỘI DUNG TRUYỀN THÔNG CHÍNH SÁCH DỰ ÁN BỘ LUẬT HÌNH SỰ (SỬA ĐỔI)

1. Về việc thu hẹp phạm vi áp dụng hình phạt tử hình

Dự thảo Bộ luật Hình sự dự kiến bỏ hình phạt tử hình ở 06 tội danh, chỉ giữ lại hình phạt tử hình tại 04 tội danh (Tội phản bội tổ quốc, Tội giết người, Tội sản xuất trái phép chất ma túy, Tội khủng bố), dựa trên các căn cứ sau đây:

Thứ nhất, thu hẹp phạm vi áp dụng hình phạt tử hình là chủ trương đã được xác định trong đường lối cải cách tư pháp của Đảng. Nghị quyết số 49-NQ/TW ngày 02/6/2005 của Bộ Chính trị về Chiến lược cải cách tư pháp đặt ra định hướng hạn chế áp dụng hình phạt tử hình theo hướng chỉ áp dụng đối với một số loại tội phạm đặc biệt nghiêm trọng. Định hướng này tiếp tục được khẳng định tại Kết luận số 92-KL/TW và Kết luận số 84-KL/TW của Bộ Chính trị.

Thứ hai, việc tiếp tục thu hẹp hình phạt tử hình cũng phù hợp với định hướng của Hiến pháp năm 2013 về tôn trọng, bảo vệ và bảo đảm quyền con người, trong đó quyền sống có vị trí đặc biệt và nguyên tắc hạn chế quyền con người chỉ trong trường hợp thật sự cần thiết. Thực tiễn thi hành BLHS nhận thấy, nhiều tội danh áp dụng hình phạt tử hình nhưng tình hình tội phạm vẫn diễn biến phức tạp với tính chất, mức độ nguy hiểm ngày càng cao, điển hình là các tội về ma túy.

Thứ ba, chính sách này đáp ứng yêu cầu của Công ước quốc tế về các quyền dân sự và chính trị mà Việt Nam là thành viên, trong đó, yêu cầu đối với quốc gia chưa xóa bỏ tử hình là chỉ áp dụng hình phạt này đối với "những tội phạm nghiêm trọng nhất" được hiểu là những tội phạm đặc biệt nghiêm trọng liên quan đến việc cố ý tước đoạt tính mạng. Đồng thời, việc bỏ tử hình góp phần nâng cao mức độ tương thích của pháp luật Việt Nam với xu hướng luật pháp quốc tế, hiện nay trên thế giới chỉ còn khoảng 50 quốc gia còn áp dụng hình phạt tử hình; nâng cao vị thế của Việt Nam trong tương trợ tư pháp hình sự, dẫn độ, chuyển giao người đang chấp hành án; đáp ứng yêu cầu hội nhập quốc tế trong tình hình mới.

Quá trình hoàn thiện pháp luật hình sự những năm gần đây cho thấy xu hướng nhất quán là từng bước thu hẹp phạm vi áp dụng hình phạt này; Bộ luật Hình sự năm 1985 quy định hình phạt tử hình 44 tội danh, BLHS năm 1999 giảm xuống còn 29 tội danh, Luật sửa đổi năm 2009 tiếp tục giảm còn 22 tội danh; BLHS năm 2015 quy định còn 18 tội danh, Luật sửa đổi năm 2015 chỉ còn 10 tội danh. Đến lần sửa đổi này, dự kiến tiếp tục bỏ hình phạt tử hình ở 6 tội danh; giữ lại ở 4 tội danh. Việc giữ hình phạt tử hình ở những tội danh này dựa trên cơ sở thực tiễn công tác đấu tranh, phòng chống tội phạm, các tội phạm này vẫn còn diễn biến phức tạp; đồng thời phù hợp với điều ước quốc tế.

2. Về việc bổ sung các tội danh mới, hành vi phạm tội mới và các quy định nghiêm khắc hơn đối với người phạm tội

Dự thảo Bộ luật Hình sự bổ sung 11 tội danh mới và bổ sung một số hành vi phạm tội mới. Các chính sách hình sự về việc bổ sung các tội danh mới, hành vi phạm tội mới và các quy định nghiêm khắc hơn đối với người phạm tội trong dự thảo là bảo đảm sự hài hòa, kết hợp giữa nghiêm trị với khoan hồng, giữa nghiêm minh với nhân đạo, đáp ứng yêu cầu của thực tiễn, phù hợp với quan điểm của Đảng về xây dựng, bảo vệ đất nước và phòng ngừa, đấu tranh với tội phạm trong tình hình mới, phù hợp với xu hướng và luật pháp quốc tế, cụ thể:

Thứ nhất, việc bổ sung các tội danh mới, các hành vi mới trong cấu thành các tội danh hiện hành và các chế tài nghiêm khắc hơn nhằm thể chế hóa Kết luận số 56-KL/TW ngày 24/6/2026 của Bộ Chính trị về việc tiếp tục thực hiện Chỉ thị số 48-CT/TW ngày 22/10/2010 của Bộ Chính trị khóa X về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác phòng, chống tội phạm trong tình hình mới, góp phần xây dựng xã hội kỷ cương, an toàn, văn minh, hài hòa, phát triển; Nghị quyết số 18-NQ/TW ngày 28/7/2026 của Ban chấp hành Trung ương Đảng về xây dựng xã hội kỷ cương, an toàn, văn minh, hài hòa, phát triển;

Thứ hai, việc bổ sung tội danh, hành vi mới xuất phát từ yêu cầu thực tiễn. Quá trình tổng kết thi hành Bộ luật Hình sự cho thấy còn những hành vi nguy hiểm cho xã hội chưa được quy định đầy đủ, nhất là trong lĩnh vực kinh tế, công nghệ, an ninh mạng, an toàn thực phẩm, môi trường... Đây là những hành vi nguy hiểm cho xã hội, xâm hại đến các khách thể quan trọng được Bộ luật Hình sự bảo vệ, ảnh hưởng đến an ninh quốc gia, trật tự, an toàn xã hội;

Thứ ba, dự thảo kết hợp hài hòa giữa nghiêm trị, nghiêm minh với khoan hồng, nhân đạo, cụ thể là: Cùng với bổ sung căn cứ xử lý hành vi nguy hiểm, dự thảo bỏ hình phạt tử hình ở 06 tội danh, bỏ 03 tội danh và 38 hành vi khỏi các tội danh hiện hành; xóa bỏ 02 loại hình phạt đối với pháp nhân thương mại; hoàn thiện các chế định về loại trừ trách nhiệm hình sự, tạm hoãn truy cứu trách nhiệm hình sự, miễn trách nhiệm hình sự, giảm hình phạt, xóa án tích..., các chính sách nhân đạo tại Phần chung có thể tác động đến nhiều nhóm tội phạm trong toàn Bộ luật.

3. Về việc mở rộng phạm vi chịu trách nhiệm hình sự của pháp nhân thương mại

Việc mở rộng phạm vi chịu trách nhiệm hình sự của pháp nhân thương mại là phù hợp trong tình hình thực tiễn công tác phòng chống tội phạm, đã được cơ quan chủ trì soạn thảo phối hợp với các bộ, ngành, cơ quan đơn vị có liên quan cân nhắc, xem xét kỹ lưỡng trên cơ sở quán triệt đầy đủ các chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước về phát triển kinh tế, xã hội. Các tội phạm mới bổ sung quy định trách nhiệm hình sự của Pháp nhân thương mại đều có xem xét đầy đủ cơ sở lý luận và thực tiễn, cụ thể như sau:

(1) Tội phạm được quy định trách nhiệm hình sự của Pháp nhân thương mại khi hành vi phạm tội theo quy định của pháp luật chuyên ngành vốn thuộc nghĩa vụ, trách nhiệm của Pháp nhân thương mại (ví dụ: Trốn thuế, trốn đóng bảo hiểm xã hội...).

(2) Từ thực tiễn phòng chống tội phạm cho thấy hành vi phạm tội được thực hiện với danh nghĩa pháp nhân, có sự thay đổi về tính chất, mức độ nguy hiểm nếu chỉ xử lý hành chính đối với Pháp nhân thương mại thì không đủ sức răn đe, cần quy định trách nhiệm hình sự của Pháp nhân thương mại.

(3) Xuất phát từ yêu cầu nội luật hóa các Điều ước quốc tế mà Việt Nam tham gia hoặc là thành viên.